Keski-Suomen hyvinvointialueen omaishoidon tuen myöntämisperusteet 1.1.2027 alkaen

Hyvinvoinnin ja terveyden lautakunta 18.11.2026
1221/05.00.00/2026

Valmistelija

vastuualuejohtaja Marika Noso p. 050 466 1651
palvelujohtaja Mirja Ahoniemi p. 040 550 3719
palvelupäällikkö Saara Paananen p. 0400 115 656

Selostus asiasta

Yleistä

Keski-Suomen hyvinvointialueella päivitetään palveluiden myöntämisperusteet vuosittain. Omaishoidon tuen toimintaohje ja myöntämisperusteet on päivitetty edellisen kerran loppuvuodesta 2025. Esitetyt myöntämisenperusteet on tarkoitus ottaa käyttöön 1.1.2027 alkaen.

Omaishoidon tuki on määrärahasidonnainen sosiaalipalvelu, joka perustuu omaishoidon tuesta annettuun lakiin (937/2005) ja siihen myöhemmin tehtyihin muutoksiin sekä Keski-Suomen hyvinvointialueen hyväksymiin myöntämisperusteisiin ja palkkioluokkiin.

Omaishoidolla tarkoitetaan vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotioloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla. Tuella on tarkoitus mahdollistaa asiakkaan kotona asuminen.

Omaishoidon tuella tarkoitetaan kokonaisuutta, joka muodostuu hoidettavalle annettavista tarvittavista palveluista sekä omaishoitajille annettavasta hoitopalkkiosta, vapaasta ja omaishoitoa tukevista palveluista. Lain mukaan hoitopalkkion taso määräytyy hoidon sitovuuden ja vaativuuden mukaan. Hoitopalkkiot tarkistetaan kalenterivuosittain kertoimella, joka vuosittain vahvistetaan työntekijäin eläkelain (395/2006) 96 §:n soveltamista varten.

Keski-Suomen hyvinvointialueella on omaishoidon tuen järjestämisvastuu. Omaishoitosopimus on hoitajan ja hoidon järjestämisestä vastaavan hyvinvointialueen välinen toimeksiantosopimus omaishoidon järjestämisestä. Omaishoitaja ei ole työsopimuslain (55/2001) tarkoittamassa työsuhteessa sopimuksen tehneeseen hyvinvointialueeseen, hoidettavaan tai hoidettavan huoltajaan.

Yhteys strategiaan

Vuonna 2025 Keski-Suomen hyvinvointialueelle 75 vuotta täyttäneistä omaishoidon tuen piirissä oli 3,7 %, kun koko maassa samanikäisissä omaishoidon tuen peittävyys oli 4,0 %. Vuodelle 2026 tavoitteeksi asetettiin, että omaishoidon tuen piirissä on 3,5 % 75 vuotta täyttäneistä asiakkaista.

Vuonna 2025 työikäisten omaishoidon tuen asiakkaiden osalta palvelun peittävyys Keski-Suomen hyvinvointialueella on ollut valtakunnallisella tasolla siten, että 18–64-vuotiaiden omaishoidon tuen peittävyys on ollut valtakunnallisesti ja Keski-Suomessa 0,4 % kyseessä olevasta ikäluokasta.

Alle 18-vuotiaiden osalta Keski-Suomen peittävyys omaishoidon tuen asiakkaista on ollut hiukan muuta maata pienempi ollen 1,0 %:ssa, kun valtakunnallisesti omaishoidon peittävyys kyseisessä ikäluokassa on ollut 1,1 %:a. Lasten ja työikäisten osalta peittävyystavoitetta ei vuodelle 2026 ole asetettu.

Tavoitteeksi on asetettu 75-vuotiaiden peittävyystavoitteen ohella omaishoidon tukea saavien asiakkaiden kokonaismäärä, yhteensä 1800 asiakasta omaishoidon tuen piirissä. Tätä tavoitetta ei olla vielä saavutettu, vaikka 75-vuotiaiden peittävyystavoite tullaan saavuttamaan vuoden 2026 osalta. Omaishoidon tuen piirissä oli 31.8.2026 asiakkaita yhteensä 1875.

Keski-Suomen hyvinvointialueella on ollut käytössä yhtenäistetyt omaishoidontuen myöntämisperusteet, jotka ovat tuoneet yhdenvertaisuutta asukkaiden ja eri alueiden väleille maakunnassa, kun omaishoidon tuki myönnetään samoin perustein kaikille. Omaishoidon tuki on merkittävä palvelumuoto tukemaan kotona asumista.

Työikäisten ja ikääntyneiden osalta omaishoidon tukeen tehtiin muutoksia vuoden 2025 omaishoidon tuen myöntämisperusteiden päivityksien yhteydessä, jotta Keski-Suomen hyvinvointialueen on mahdollista pysyä omaishoidon tuen osalta asetetuissa taloudellisissa raameissa. Muutoksilla eriytettiin työikäisten (18-64-vuotiaiden) omaishoidon tuen myöntämisperusteet omaksi kokonaisuudekseen, ja tiukennettiin ikääntyneiden omaishoidon tuen myöntämisperusteita, jotta tavoite peittävyydestä ja asiakasmäärästä saavutetaan.

Peittävyystavoite saavutetaan, mutta asiakasmäärän vähenemiseen ei ole riittänyt työikäisten omaishoidon tuen eriyttäminen omaksi kokonaisuudekseen ja ikääntyneiden omaishoidon tuen myöntämisperusteiden tehdyt tarkennukset. Asiakasmäärät ovat olleet hienoisessa nousussa lasten ja työikäisten omaishoidon osalta vuoden 2026 aikana.

Nykytilankuvaus

Omaishoidon tukea on tällä hetkellä myönnetty 1875 omaishoidettavalle. Omaishoitajia Keski-Suomen hyvinvointialueella toimii 1852 ja sijaishoitajia on 321. Ikääntyneiden omaishoidon tuen piirissä on 31.8.2026 ollut 1117 asiakasta (60 %) ja alle 18-vuotiaita omaishoidettavia on ollut 439 (23%) ja työikäisiä omaishoidettavia on 319 (17 %).

Uusia omaishoidon tuen hakemuksia Keski-Suomen hyvinvointialueelle on tullut vuonna 2026 tammi-elokuun aikana yhteensä 679, noin 85 hakemusta/kk. Vuonna 2025 omaishoidon tuen palkkioita maksettiin noin 13,8 M€. Lisäksi hyvinvointialueella aiheutui kustannuksia omaishoidon sivukuluista ja omaishoitoon kuuluvien palvelujen kuten omaishoidon vapaiden järjestämisestä. Kaikkiaan omaishoidon tuen kustannukset vuonna 2025 olivat noin 17,7 M€ (netto).

Vaikutusten ennakkoarviointi

Omaishoidon tuen myöntämisperusteisiin ja toimintaohjeeseen 1.1.2027 alkaen on esitetty muutoksia ja tarkennuksia siten, että toimintaohje selkeyttää tuen myöntämisen ja palkkioiden maksatuksen periaatteita sekä asiakkaiden tietoturvaa. RAI-arviointi on tarkoitus ottaa käyttöön vuoden 2027 aikana alle 18-vuotiaiden omaishoidon tuen myöntämiseen. RAI-arvioinnin käyttöönotto vahvistaa omaishoidon asiakkaiden yhdenvertaista arviointia sekä tukee omaishoidon asiakasohjaajia omaishoidon tuen

myöntämisessä. RAI-arvioinnin avulla voidaan myös havaita paremmin toimintakyvyn eri osa-alueita, joissa asiakas tarvitsee tukea ja jotka on hyvä huomioida asiakkaan omaishoidon suunnitelmassa.

Omaishoidon lakisääteisten vapaiden pitämiseen esitetään muutosta siten, että niitä on mahdollisuus kerryttää ja pitää korkeintaan kolmen kuukauden ajalta. Esitetyllä muutoksella turvataan omaishoitajan jaksamista, kun vapaita pidetään säännöllisesti. Vapaiden kysyntään voidaan vastata myös paremmin, kun myönnettävät jaksot eivät aiheuta ruuhkaa lyhytaikaishoidon paikkojen kysynnässä, esimerkiksi loppuvuodelle.

Omaishoidon sijaishoitoon esitetään tehtäväksi 5 %:n tasokorotus, jotta kiinnostusta sijaishoitoon saadaan lisättyä. Sijaishoito tarkoittaa omaishoidon lakisääteisten ja harkinnalla myönnettyjen vapaiden järjestämistä asiakkaan kotona omien läheisten tai tuttavien avustuksella. Hyvinvointialue maksaa sijaishoitajalle omaishoidon hoitopalkkioluokan mukaisen sijaishoitomaksun. Sijaishoidosta on maksettu palkkioluokasta riippuen 42,18-57,52 €/vrk. Sijaishoito on useille asiakkaille ja omaishoitajille turvallinen vaihtoehto pitää omaishoitoon liittyviä vapaita. Tasokorotuksella sijaishoidon palkkio nousisi 2,11 – 2,88 €/vrk. Sijaishoidon palkkion tulee olla oikeudenmukainen suhteessa omaishoitajalle maksettavaan palkkioon. Sijaishoito on myös kustannuksiltaan edullisin tapa järjestää omaishoidon vapaat. Sijaishoidon kustannukset lakisääteisten vapaiden osalta suhteessa perhehoitoon ovat Keski-Suomen hyvinvointialueelle
2680 €/asiakas pienemmät. Tämän lisäksi myöntämisperusteissa esitetään, että ikääntyneiden omaishoidon vapaiden järjestämiseen käytetystä ympärivuorokautisen palveluasumisen palvelusetelistä luovutaan. Muutos koskee palvelusetelin osalta yksittäistä asiakasta.

Omaishoidon virkistysvapaan osalta palvelun järjestämistavaksi lisätään osavuorokautinen tai kotiin järjestettävä perhehoito. Tällä mahdollistetaan virkistysvapaiden järjestämisen mahdollisuus myös alle 18-vuotiaiden ja kehitysvammaisten omaishoitajille.

Lisäksi esitetään muutosta omaishoidon keskeytykseen muusta kuin omaishoitajan tai omaishoidettavan terveyteen liittyvän muutoksen vuoksi, ja jolloin hyvinvointialue järjestää hoidettavan hoidon. Esitetään, että palkkionmaksu keskeytyy jatkossa 1 päivän kuluttua siihen saakka, kun hoito omaishoitajan toimesta jatkuu. Palkkion maksu ei keskeydy lakisääteisten vapaiden, kuntoutus ajalta eikä sopeutumisjakson aikana. Muutos koskee kaikkia omaishoidon asiakasryhmiä. Esitetty muutos keskeyttää omaishoidon tuen maksatuksen 1 päivän jälkeen tilanteissa, jossa hyvinvointialue hoitaa omaishoidettavan asiakkaan hoidon järjestämisen. Aiemmin keskeytys on tapahtunut vasta 7 vuorokauden jälkeen. Muutosesityksellä on vaikutusta omaishoidettaviin, joille on myönnetty omaishoidon harkinnanvaraisia vapaita tai vammaispalvelun lyhytaikaisen huolenpidon palvelua. Ehdotetulla muutoksella vaikutetaan siihen, että hyvinvointialueelle ei synny päällekkäisiä kustannuksia hoidettavan hoidosta. Samanlainen keskeytyssääntö on käytössä osin myös muilla hyvinvointialueilla.

Omaishoidon tuen myöntämisperusteisiin ja toimintaohjeeseen 1.1.2027 alkaen on esitetty muutoksia lasten ja nuorten omaishoidon tuen myöntämiseen siten, että avun tarvetta tulee olla useammassa päivittäisessä toiminnossa kuin aiemmin. Esitetään, että alle 18-vuotiaiden omaishoidon tuen 1. hoitopalkkioluokkaan vaaditaan avun ja tuen tarvetta neljässä päivittäisessä toiminnossa (aiemmin kolmessa) ja 2. hoitopalkkioluokassa vaaditaan avun ja tuen tarvetta viidessä

päivittäisessä toiminnossa (aiemmin neljässä). Päivittäistoimintojen muutosta esitetään, jotta omaishoidon tuen myöntäminen olisi eri ikävaiheissa samalla tasolla. Tämän lisäksi alle 18-vuotiaat saavat tuen vähäisemmillä avun ja tuen tarpeilla, vaikka tuen myöntämisessä tulisi huomioida myös vanhemmuuteen kuuluva velvollisuus huolehtia lapsen ja nuoren kasvatuksesta ja hoidosta. Tällä hetkellä alle 18-vuotiaiden omaishoidon tuen 1. hoitopalkkioon vaaditaan tuen ja avun tarvetta vähintään kolmessa päivittäistoiminnossa, kun taas työikäisillä ja ikääntyneillä avun ja tuen tarvetta vaaditaan vähintään neljässä päivittäistoiminnossa. On huomattu, että nuoren täyttäessä 18-vuotta, saattaa asiakas pudota pois omaishoidon tuen piiristä, koska myöntämisperusteet eivät tältä osin ole samantasoiset. Tämä aiheuttaa hämmennystä ja johtaa usein oikaisuvaatimuksiin. Sama koskee alle 18-vuotiaiden 2. hoitopalkkiotasoa, jossa työikäisten ja ikääntyneiden tuen myöntämisperusteet ovat tiukemmat kuin lapsilla.

Uusien omaishoidon tuen myöntämisperusteiden arvioidaan vähentävän lasten omaishoidon asiakasmäärää. Arviolta noin 10 % asiakkaista (50 lasta) ei jatkossa täytä tuen myöntämisen edellytyksiä, ja noin 2 % asiakkaista (10 lasta) siirtyy 2. hoitopalkkioluokasta 1. luokkaan. Muutosten arvioidaan lisäävän muiden palveluiden tarvetta noin 10 asiakkaan kohdalla. Nykyisten asiakkaiden yksilölliset uudelleenarvioinnit toteutetaan vaiheittain, ja niiden arvioidaan kestävän noin 1–1,5 vuotta. Jatkossa omaishoidettavista noin 60 % sijoittuu 1. hoitopalkkioluokkaan, 30 % 2. hoitopalkkioluokkaan ja 10 % 3. hoitopalkkioluokkaan.

Talousvaikutukset

Vuosittaiset indeksikorotukset nostavat hoitopalkkioiden kustannuksia Keski-Suomen hyvinvointialueelle 320 000 €/v. Todelliset kustannukset voivat nousta esitettyä korkeammaksikin, kun omaishoidon palkkioiden elintasokustannusindeksit loppuvuodesta 2026 julkaistaan.

Keskeytyksiin esitetyt muutokset vähentävät Keski-Suomen hyvinvointialueen hoidon järjestämisestä aiheutuneita päällekkäisiä kustannuksia noin 100 000 €/v.

Esitetyt muutokset hoitopalkkioluokkien myöntämisperusteissa vähentävät lasten omaishoidon kustannuksia yhteensä 350 000 €. Huomioitavaa on, että omaishoidon asiakkaista vain n. 30-40 % käyttää heille kuuluvia vapaitaan. Omaishoidon tuen piiristä arvioidaan poistuvan esitetyillä muutoksilla 50 asiakasta. Näistä asiakkaista vammaispalvelu on arvioinut, että noin 25-30 asiakasta tarvitsisi jatkossa vammaispalveluita. Arvioidaan, että noin 15 asiakasta tarvitsisi lyhytaikaisen huolenpidon päiviä, joiden kustannukset vammaispalveluille olisivat noin 144 000 €. Lisäksi noin 15 asiakasta tarvitsisi hoitoapua kotiin, joista kustannukset vammaispalvelulle olisivat n. 100 000 €. Huomioitavaa kuitenkin on, että perhehoitona, omassa tuotannossa tai ostopalveluna järjestetyn omaishoidon vapaan tai vammaispalvelun lyhytaikaisen huolenpidon kustannukset eivät hyvinvointialueella eroa toisistaan vuorokausihinnaltaan. Eri kustannuksia tulee ainoastaan tilanteissa, joissa omaishoidon vapaat on järjestetty sijaishoitona. Näitä asiakkaita arvioidaan olevan maksimissaan viisi.

Esitys tasokorotuksesta sijaishoitopalkkioon puolestaan nostaa sijaishoidon kustannuksia yhteensä 28 000 €/v, mutta vähentää muiden palveluiden käyttöä vapaiden järjestämisessä, josta puolestaan aiheutuu säästöjä esimerkiksi ympärivuorokautisen palveluasumisen palvelutuotannolle.

Yhteenveto esitetyistä muutoksista 1.1.2027 alkaen

RAI-arviointi otetaan käyttöön alle 18-vuotiaiden omaishoidon tuen arvioinnissa vuoden 2027 aikana arvioinnin yhdenmukaistamiseksi ja palvelutarpeen tunnistamisen vahvistamiseksi.

Omaishoitajien lakisääteisiä vapaita voidaan kerryttää enintään kolmen kuukauden ajalta, mikä tukee vapaiden säännöllistä käyttöä ja omaishoitajien jaksamista.

Sijaishoidon palkkioita korotetaan 5 %, jotta sijaishoitajien saatavuutta voidaan parantaa ja omaishoidon vapaat järjestää nykyistä useammin kustannustehokkaasti kotiin.

Virkistysvapaan järjestämistapoja laajennetaan, jolloin vapaita voidaan toteuttaa myös osavuorokautisena tai kotiin järjestettävänä perhehoitona. Omaishoidon palkkion keskeytyskäytäntöä muutetaan siten, että palkkion maksu keskeytyy yhden vuorokauden jälkeen tilanteissa, joissa hyvinvointialue järjestää hoidettavan hoidon muusta kuin terveydellisestä syystä.

Alle 18-vuotiaiden omaishoidon tuen myöntämisperusteita tarkennetaan, jolloin tuen myöntäminen edellyttää nykyistä laajempaa avun ja tuen tarvetta päivittäisissä toiminnoissa. Tarkoituksena on yhdenmukaistaa lasten, työikäisten ja ikääntyneiden omaishoidon tuen kriteerejä.

Muutosten arvioidaan vähentävän lasten omaishoidon tuen asiakasmäärää noin 50 asiakkaalla ja tuovan nettosäästöjä samalla, kun omaishoidon tuen palvelukokonaisuus säilyy keskeisenä kotona asumista tukevana palveluna. Muutokset on huomioitu vuoden 2027 talousarvion valmistelussa.

Lainsäädäntö

Laki omaishoidon tuesta (937/2005)
Laki omaishoidon tuesta annetun lain muuttamisesta (511/2016)
Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)
Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta (1280/2022)
Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettu laki (734/1992)
Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta (791/2022)

Toimivalta

hallintosääntö 18 §

Esittelijä

Toimialajohtaja, sosiaali- ja terveyspalvelut Kallimo Kati

Päätösehdotus

Hyvinvoinnin ja terveyden lautakunta päättää hyväksyä Keski-Suomen hyvinvointialueen omaishoidon tuen myöntämisperusteet liitteen mukaisesti 1.1.2027 alkaen.

Mikäli valtuuston talousarviopäätöksellä on vaikutusta tehtyyn päätökseen, niin asia otetaan uudelleen käsittelyyn hyvinvoinnin ja terveyden lautakunnassa joulukuussa ja tehdään uusi päätös.

Päätös